

## Bioforsk Rapport

Bioforsk Report

Vol. 8 Nr. 12 2013

# Botaniske registreringer på to gamle kulturmarker i Lomsdal-Visten nasjonalpark

Fjellgården i Skjørlegda, Vefsn kommune og Strompdalsgården, Brønnøy kommune

Maja S. Kvalvik og Thomas H. Carlsen

Bioforsk Nord Tjøtta





*Tittel/Title:*

Botaniske registreringer på to gamle kulturmarker i Lomsdal-Visten nasjonalpark - Fjellgården i Skjørlegda, Vefsn kommune og Strompdalsgården, Brønnøy kommune

*Forfatter(e)/Author(s):*

Maja S. Kvalvik og Thomas H. Carlsen

<i>Dato/Date:</i> 25.01.2013	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 420222	<i>Saksnr./Archive No.:</i> 2012/496
<i>Rapport nr./Report No.:</i> 8(12)2013	<i>ISBN-nr./ISBN-no:</i> 978-82-17-01052-4	<i>Antall sider/Number of pages:</i> 21	<i>Antall vedlegg/Number of appendices:</i> -

<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> Fylkesmannen i Nordland v/ Lomsdal-Visten nasjonalparkstyre	<i>Kontaktperson/Contact person:</i> Rolf Jøran Forsmo
---	---

<i>Stikkord/Keywords:</i> Lomsdal-Visten, fjellgård, Skjørlegda, Strompdal, botanikk, hageplanter, Strompdals botaniske hage	<i>Fagområde/Field of work:</i> Arktisk landbruk og utmark
---	---

*Sammendrag:*

Bioforsk Nord, Tjøtta har på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland v/ Lomsdal-Visten nasjonalparkstyre kartlagt botanisk artsforekomst ved Fjellgården i Skjørlegda, Vefsn kommune og Strompdalsgården, Brønnøy kommune. Arter og vegetasjonstyper ble kartlagt. I Strompdal ble det i tillegg til kulturbetinget vegetasjon også kartlagt hvilke arter som fremdeles står igjen i Knut Strompdals botaniske hage. Det ble også gjort en vurdering av hvilke av disse arter som sprer seg og potensielt kan true de øvrige verdiene i området.

Godkjent / Approved

Prosjektleder / Project leader

Håkon Sund, avdelingsleder

Maja S. Kvalvik, forsker



# Forord

---

På oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland v/Lomsdal-Visten nasjonalparkstyre har Bioforsk utført botanisk kartlegging ved fjellgården i Skjørlegda i Vefsn kommune og Strompdalsgården i Brønnøy kommune. Denne rapport presenterer felldata som ble frembrakt under befarings i Strompdal 9. juli 2012 (kartlagt av Maja Sjöskog Kvalvik og Thomas Holm Carlsen) og i Skjørlegda 4. august 2012 (kartlagt av Maja Sjöskog Kvalvik). Nasjonalparksforvalter Rolf Jøran Forsmo har bidratt med informasjon om tidligere og nåværende skjøtsel.

Vi takker for godt samarbeid!

Tjøtta

15. januar, 2013

Maja Sjöskog Kvalvik

# Innhold

---

Innhold.....	2
Sammendrag .....	3
1. Bakgrunn.....	4
2. Beliggenhet og naturgrunnlag.....	5
3. Metode .....	6
4. Resultat .....	7
4.1 Fjellgården i Skjørlegda.....	7
4.2 Strompdalsgården .....	12
5. Diskusjon .....	19
6. Referanser.....	21

# Sammendrag

---

Bioforsk Nord, Tjøtta har på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland v/Lomsdal-Visten nasjonalparkstyre kartlagt botanisk artsforekomst ved to gamle kulturmarker i Lomsdal-Visten nasjonalpark. De to områdene var fjellgården i Skjørlegda, Vefsn kommune og Strompdalsgården, Brønnøy kommune. Vegetasjon ble kartlagt og systematisert i vegetasjonstyper (Fremstad 1997), og eventuell forekomst av sjeldne og/eller truede arter (Kålås et al. 2010) ble undersøkt. I Strompdal ble det i tillegg til kulturbetinget vegetasjon også kartlagt hvilke arter som fremdeles står igjen i Knut Strompdals botaniske hage., Videre ble det vurdert hvilke av disse arter som sprer seg og potensielt kan true de øvrige verdiene i området.

Med unntak av deler av fjellgården i Skjørlegda som blitt slått de seneste ti årene, har begge områdene ligget brakk siden 1950-tallet. Til tross for brakkleggingen er begge områdene fortsatt åpne med mer eller mindre botaniske og kulturelle spor etter tiden da gårdene fortsatt var bebodd. Flere deler av kulturmarkene er under sterk gjengroing med høgstauder (fjellgården i Skjørlegda) og bringebær (Strompdalsgården). På begge områdene finnes likevel fortsatt områder med lavere vegetasjonsdekke og med arter som gjenspeiler den tradisjonelle bruken av kulturmarkene. Dette gjelder spesielt et område ved fjellgården i Skjørlegda, der Vefsn landbruksskole har utført slått de siste ti årene. Det ble her ikke funnet rødlistearter, men flere orkidéarter og andre små, lyskrevende arter typiske for slåttemark. Ved Strompdalsgården ble det registrert spredning av flere av plantene som utgjør restene av Strompdals botaniske hage. Disse utgjør en trussel mot de botaniske verdiene, både de kulturelle og de naturlige (skogsvegetasjonen rundt omkring). Utbredelsen og spredningsfaren for hver av disse hageplantene er presentert i foreliggende rapport.

# 1. Bakgrunn

---

Fjellgården i Skjørlegda, Vefsn kommune, samt Strompdal, Brønnøy kommune, ble ryddet for omtrent 300 år siden. Gårdene var i aktiv drift frem til 1950-tallet da de ble fraflyttet. Siden da har gjengroing preget områdene, og kontrasten mellom natur- og kulturlandskap har blitt stadig mindre. I dag er kratt- og lauvskog utbredt på store deler av de tidligere åpne arealene, mens på andre deler med skrinn og/eller næringsfattig jordsmonn er arealene fortsatt relativt åpne.

Skjørlegda fjellgård har blitt ljåslått de siste ti årene i forbindelse med et skoleprosjekt i regi av Vefsn landbruksskole. Slåtten er utført i tråd med tradisjonelt slåttetidspunkt i august, og gresset har blitt fjernet fra slåttemarka. Her har gjengroingen stoppet opp, og gjengroingsarter som geitrams og bringebær har gått ut. Vegetasjonens høyde har blitt lavere og frodigheten har blitt redusert.

Knut Strompdal (1881 - 1954) som bodde på gården i Strompdal frem til sin død, var en ivrig botaniker, og samlet inn mange planter som ble brukt til å anlegge en botanisk hage ved gården. Dette er et interessant og kulturhistorisk viktig minne. Samtidig kan spredningen av hageplantene i dag utgjøre en trussel for de øvrige verdiene i området, i kombinasjon med vanlig gjengroing av kratt- og lauvoppslag samt bringebær.

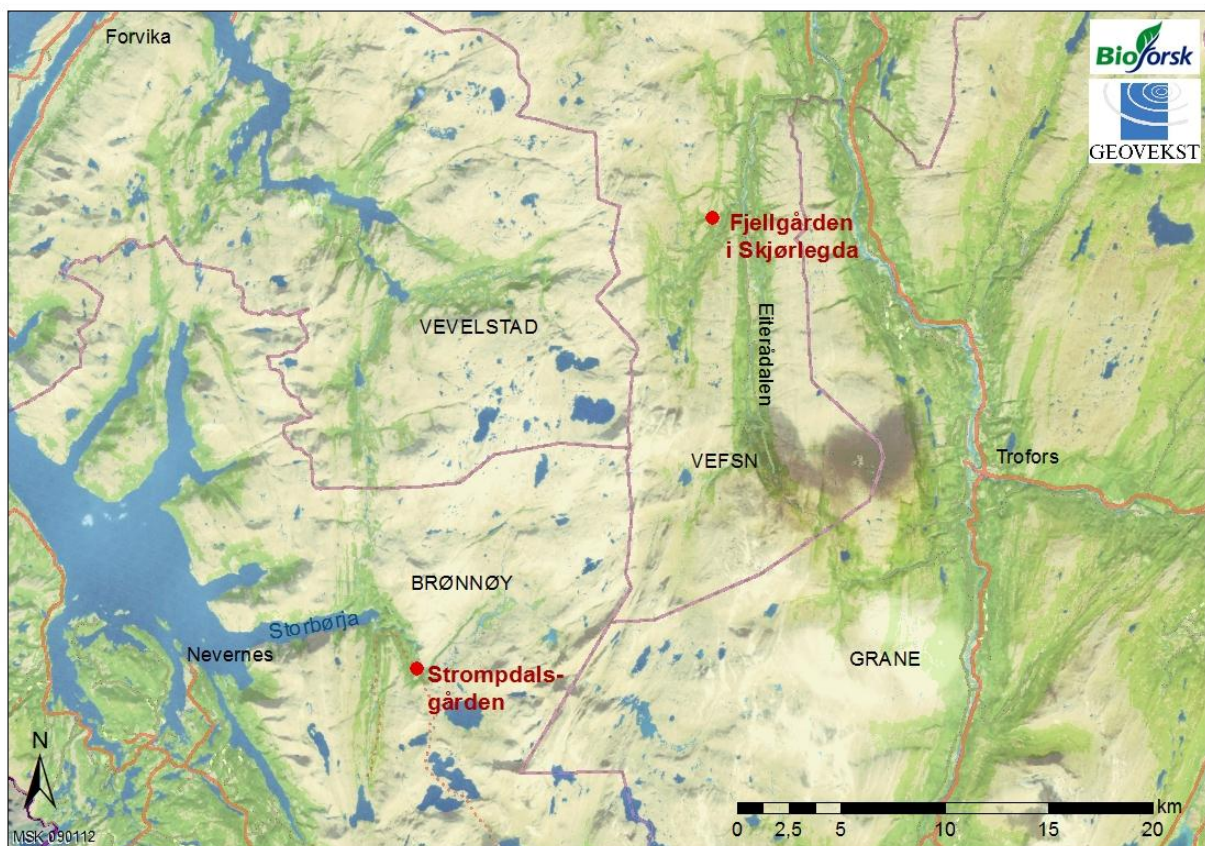
Det er ønskelig å ivareta disse gamle kulturmarker som kulturminner og nasjonalparkstyret har derfor sett behov for å utrede verdien i form av artsrikdom og forekomst av typiske kulturmarksarter på begge fjellgårdene. På bakgrunn av dette ble Bioforsk Nord, Tjøtta gitt i oppdrag å befare områdene og registrere de botaniske forekomstene. Det videre siktemål var å utrede verdi av artsrikdom og kulturmarksarter hvis det fremdeles finnes kulturbetingede botaniske verdier i de to områdene. I Strompdal ble de også kartlagt hvilke arter som fortsatt står igjen etter Knut Strompdals botaniske hage.



## 2. Beliggenhet og naturgrunnlag

Fjellgården i Skjørlegda (330 m.o.h.) ligger i det trange dalføret Skjørlegda, ca. 3 km oppe langs stien vest for Eiterådalen. Rundt fjellgården ligger et urørt område der granskog dominerer sammen med noe furu, gråor og bjørk (Heggland et al. 2004). Fjellene rundt er høye, og danner et skille i vest mellom de suboseaniske fjordområdene på Helgeland og de mer kontinentale delene i Eiterådalen (Puschmann & Flemsæter 2004). Fjellgården ligger på berggrunn av glimmergneiser og glimmerskifer. Gården ble befart 4. august 2012.

Strompdalsgården ligger innerst i Strompdalen i Velfjord, ca. 4 km oppe langs stien fra båt plass innerst i Storbørja. Området består av en langsmal og grovkupert fjellskogdal med et tett og sammenhengende barskogdekke, der gran dominerer sammen med noe furu samt gråor i fuktige drag (Puschmann & Flemsæter 2004). Områdene like ved Strompdalsgården domineres av bjørk. Berggrunnen består av granitt og granodioritt. Strompdalsgården ble befart 9. juli 2012.



Figur 1. Oversikt over beliggenheten til fjellgårdene.

### 3. Metode

---

Tidligere kartlegginger i områdene er først og fremst *Kartlegging av landskap i samband med bruks- og verneplan for Lomsdal - Visten området* (Puschmann & Flemsæter 2004) og *Kartlegging av biologisk mangfold i utredningsområdet for vern i Lomsdal-Visten* (Heggland et al. 2004). Disse gir kun en generell beskrivelse av naturen rundt gårdene. Ved hjelp av flybilder fra Norge i bilder og berggrunnskart fra Norges geologiske undersøkelse (NGU), ble vegetasjonen på de to fjellgårdene preliminært vurdert og avgrenset. Ved befaringer i juli og august ble nøyaktige undersøkelser utført, der vegetasjonstyper og artsregistreringer ble avgrenset på papirkart og GPS og beskrevet i detalj. Ved Strompdalsgården ble det satt spesiell fokus på hageplantene og de enkelte hageartenes utbredelse og spredningsfare. Utbredelsen for disse ble vurdert på en skale fra en til tre, der en er liten spredning (begrenset område), og tre er stor spredning (større område). Vegetasjonstyper ble avgrenset på kart med ArcMap 10.0.

## 4. Resultat

---

### 4.1 Fjellgården i Skjørlegda

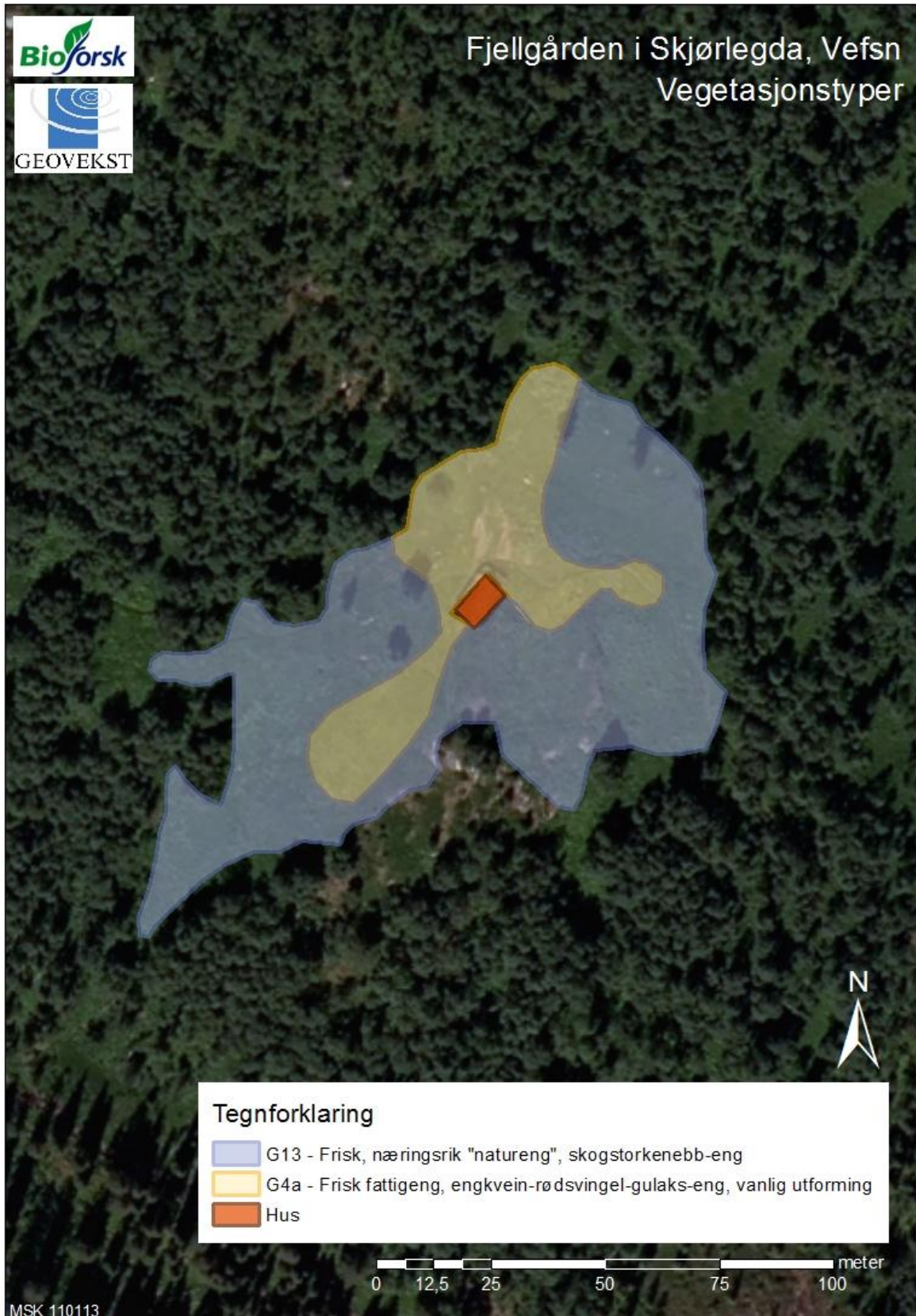
På størstedelen av fjellgården i Skjørlegda vokser typiske høye gjengroingsarter med en felthøyde på ca. 1 m. En mindre del nært huset har imidlertid flere kravfulle arter, blant annet noen orkidéer. Tabell 1 lister opp alle observerte arter, og Figur 2 viser en oversikt over vegetasjonstypene. Bilde 1-5 viser bilder tatt ved befaringen.

Vegetasjonstypen er noe vanskelig å fastsette da restene av kulturmarkstypene som finnes er inne i ulike gjengroingsfaser eller suksesjonsfaser. Et tett feltsjikt av nærings- og fuktighetskrevede høyvokste arter som turt, mjørdurt, skogstorkenebb og ormetelg samt noe skogrørkvein og sumphaukeskjegg er typiske før høgstaudebjørkeskoger. Ved befaring var det mange av disse artene som dominerte ved inngangen til gården fra Eiterådalen (Bilde 1). Omtrent samme type av vegetasjonssammensetting fortsetter i den nordøstlige delen av fjellgården og mot vest. Riktignok vokser en del høgstaudebjørkeskog rundt fjellgården, og en spredning herfra er sannsynlig. Men selv om skogen trenger inn ved kantene, og gårdens størrelse sannsynligvis er noe mindre i dag enn da den var bebodd, er det generelt lite kratt å se på området. Den dominerende vegetasjonstypen er derfor klasset som «frisk, næringsrik natureng, skogstorkenebb-eng» (G13). Denne utgjør til sammen et areal på omtrent 5,4 daa. Foruten høgstaudentene er andre observerte karakteristiske arter for vegetasjonstypen enghumbleblom, engsoleie og engsyre. Innimellom vokser der også noen lavere, mer lyskrevede urter som vitner om tidligere arealbruk, f.eks. jåblom, harerug og hvitkløver.

Litt lengre opp i enga er feltsjiktet lavere og artsrikedomer større og mer interessant. Her observertes flere tradisjonelle kulturmarksarter som øyentrøst sp., tepperot, småengkall, blåklokke og jåblom (Bilde 2). Vegetasjonstypen er klassifisert som «frisk fattigeng, vanlig utforming» (G4a). Dette område er omtrent 2 daa stort. Noen karakteristiske arter for vegetasjonstypen er engkvein, småengkall, engsyre og blåklokke. Her vokser også noen mer kravfulle arter som orkideene brudespore og stortveblad, samt mye skogmarihånd. Likevel er plantedekket tett med mange av de samme gjengroingsartene, selv om de ikke er like dekkende som lengre ned i enga (G13).

Tabell 1. Artsliste for fjellgården i Skjørlegda. Arter observert ved befaring 4. august 2012.

Norsk navn	Latinsk navn	Norsk navn	Latinsk navn
Blekstarr	<i>Carex pallescens</i>	Myrmjølke	<i>Epilobium palustre</i>
Blåklukke	<i>Campanula rotundifolia</i>	Ormetelg	<i>Dryopteris filix-mas</i>
Brudespore	<i>Gymnadenia conopsea</i>	Rapp sp.	<i>Poaceae sp.</i>
Engfrytle (vanlig)	<i>Luzula multiflora ssp. multiflora</i>	Rød jonsokblom	<i>Silene dioica</i>
Enghumleblom	<i>Geum rivale</i>	Seterstarr	<i>Carex brunnescens</i>
Engkvein	<i>Agrostis capillaris</i>	Skogmarihånd	<i>Dactylorhiza fuchsii</i>
Engsnelle	<i>Equisetum pratense</i>	Skogrørkvein	<i>Calamagrostis purpurea</i>
Engsoleie	<i>Ranunculus acris</i>	Skogsstorkenebb	<i>Geanium sylvaticum</i>
Engsyre	<i>Rumex acetosa</i>	Slirestarr	<i>Carex vaginata</i>
Fjellfiol	<i>Viola biflora</i>	Slåttstarr	<i>Carex nigra</i>
Geitrams	<i>Chamerion angustifolium</i>	Småengkall	<i>Rhinathus minor</i>
Gullris	<i>Solidago virgaurea</i>	Snelle sp.	<i>Equisetum sp.</i>
Gulstarr	<i>Carex flava</i>	Stortveblad	<i>Listera ovata</i>
Harerug	<i>Bistorta vivipara</i>	Strandrør	<i>Phalaris arundinacea</i>
Hvitbladtistel	<i>Cirsium heterophyllum</i>	Strutseving	<i>Matteuccia struthiopteris</i>
Hvitkløver	<i>Trifolium repens</i>	Sumphaukeskjegg	<i>Crepis paludosa</i>
Jåblom	<i>Parnassia palustris</i>	Sølvbunke	<i>Deschampsia caespitosa</i>
Kornstarr	<i>Carex panicea</i>	Tepperot	<i>Potentilla erecta</i>
Krushøymole	<i>Rumex crispus</i>	Trådsiv	<i>Juncus filiformis</i>
Krypsoleie	<i>Ranunculus repens</i>	Turt	<i>Cicerbita alpina</i>
Marikåpe sp.	<i>Alchemilla sp.</i>	Øyentrøst sp.	<i>Euphrasia sp.</i>
Mjødurt	<i>Filipendula ulmaria</i>		



Figur 2. Ortofoto med oversikt over vegetasjonstypene ved fjellgården i Skjørlegda. Det gule området (2 daa) utgjøres av en vegetasjonstype med lavere feltsjikt, større artsmangfold og med mer kravfulle arter. I det blåe området (5,4 daa) er gjengroingen mer omfattende.



Bilde 1. Ved «inngangen» til fjellgården fra Eiterådalen er det svært gjengrodd. Her vokser høyvokste urter som turt, sumphaukeskjegg, mjødukt og skogstorkenebb. Vegetasjonstypen er her klassifisert som «frisk næringsrik natureng» (G13) (Foto: M.S. Kvalvik)



Bilde 2. Nærmere huset er jordsmonnet skinnere og plantedekket lavere. Her har slåttetiltakene de siste ti årene fra Vefsn landbruksskole gitt vegetasjonen et mer tradisjonelt slåttepreg.. Vegetasjonstypen er her klassifisert som «frisk fattigeng, vanlig utforming» (G4a) (Foto: M.S. Kvalvik)



Bilde 3. Nordøst for huset vokser mye skogmarihånd sammen med andre orkideer som brudespore og stortveblad. Slåttetiltakene har stoppet gjengroingen, men her står fortsatt noen høgstauder som sumphaukeskjegg og mjørdurt. (Foto: M.S. Kvalvik)



Bilde 4. Den store forekomsten av jåblom er et godt tegn på at slåttetiltakene i Skjørlegda er gunstige for kulturmarksartene. (Foto: M.S. Kvalvik)

## 4.2 Strompdalsgården

Ved Strompdalsgården er den nordlige delen av området mindre gjengrodd enn den sørlige. Området har generelt lite krattskog med unntak av bringebærbusker som sprer seg. De fremmede artene som utgjør restene av fra Strompdals botaniske hage er identifisert og spredningen av disse er vurdert i Tabell 2. Figur 3 viser en oversikt over vegetasjonstypene og Tabell 3 lister opp alle observerte arter ved Strompdalsgården som ikke er vurdert å være hageplanter fra Strompdals botaniske hage. Bilde 5 - 10 viser bilder tatt ved befaringen.

Dominerende vegetasjonstype er «frisk fattigeng, vanlig utforming» (G4a). Denne type dekker et område som strekker seg vest og nord om huset (grønt område i Figur 3), tilsammen ca. 5,4 daa. Dominerende arter i dette området er engsyre, sølvbunke, hvitbladtistel og skogstorkenebb. Andre vanlige arter er engkvein, gulaks, trådsiv, tepperot, sløke, setergråurt, ormetelg og geitrams. Felthøyden i området ligger generelt på omtrent 1 m. Lengst i nordvest er imidlertid plantedekket noe lavere med en felthøyde på ca. 30-50 cm. Dette gjelder spesielt i den aller ytterste armen i nordvest. I den sørvestlige delen av området vokser en tett bestand med skogrørkvein. Generelt for den sørlige delen er at bringebær sprer seg inn fra en tett bestand rett nord for huset. I sørøstre delen av området kommer også noe balsampoppel (fremmede art) inn.

Den tette, ugjennomtrengelige bestanden av bringebær nord om huset er klassifisert til vegetasjonstypen «ugrasvegetasjon på dyrket mark, åkerkanter og overganger mot eng, veg og skog» (I4c). Området er ca. 0,2 daa.

Sør og øst om huset er spredningen av hageplanter fra Strompdals botaniske hage størst. Denne type av vegetasjon er ikke beskrevet i Fremstad (1997) og dermed ikke vegetasjonstypebestemt. På vegetasjonstypekartet (Figur 3) er denne nevnt som «Annen vegetasjon: fremmed art-område». Dette område er ca. 1,3 daa.

Hageartenes utbredelse ved Strompdalsgården er vurdert på en skale fra 1 til 3, der:

- 1 = liten utbredelse,
- 2 = middels utbredelse,
- 3 = stor utbredelse.

Merk at utbredelsen ikke alltid er det samme som spredningsfaren. Utbredelsen kan være avhengig av diverse miljøfaktorer og/eller opprinnelig utbredelse i den botaniske hagen. Konkurransesvake arter med lavt potensiale for spredning kan i slike tilfeller ha stor utbredelse. Slike arter dekker da et større område og vil i denne vurdering blitt klassifisert med stor utbredelse selv om spredningsfaren, eller risikoen, er lav. Publikasjonen «Fremmede arter i Norge med norsk svartliste» (Gederaas et al. 2012) gir en indikasjon på artenes spredningsfare, eller risikoen de utgjør for



omkringliggende norske arter. Kriteriene for Norsk Svarteliste er vurdert ved artenes invasjonspotensiale og den økologiske effekten de utgjør på norsk natur.

Kategoriene er:

- SE - Svært høy risiko
- HI - Høy risiko
- PH - Potensielt høy risiko
- LO - Lav risiko
- NK - Ingen kjent risiko

Norsk Svartelistes risikovurdering er inkludert for hver art i Tabell 2, sammen med vurderingen av utbredelsen ved Strompdalsgården. I tabellen listes også en art, brun daglilje, som er listet på Norsk Svarteliste, men der risikoen ikke enda er vurdert. Det ble også observert noen arter som ikke er bedømt som fremmede arter i norsk natur (d.v.s. ikke nevnt i Norsk Svarteliste), men som er vanlige hageplanter og/eller ikke naturlige i habitatet, og dermed sannsynligvis blitt innført til Strompdalsgården. Strandrør er inkludert da denne tradisjonelt er en vanlig dyrkeplante og gjerne sprer seg raskt på gjenvokningsmark. Siden denne kan finnes naturlig i området, er det imidlertid usikkert om denne opprinnelig var en del av Strompdals botaniske hage.

Tabell 2. Liste over de 18 arter som er vurdert som hageplanter, rester fra Strompdal botaniske hage. Norsk og latinsk navn er oppgitt, sammen med spredning der 1 = liten spredning, 2 = middels spredning og 3 = stor spredning, samt risikovurdering, der PH = potensielt høy risiko, HI = høy risiko, og SE = svært høy risiko. Risikovurderingen er fra Norsk Svarteliste (Gederaas et al. 2012). Arter nevnt i Svartelisten, men ikke vurdert, er skrevet som «ikke vurdert». Arter som ikke er nevnt i Svartelisten er skrevet som «ikke svartlistet».

Norsk navn	Latinsk navn	Spredning	Risikovurdering
Balsampoppel	<i>Populus balsamifera</i>	3	SE
Bringebær	<i>Rubus ideaus</i>	3	ikke svartlistet
Brun daglilje	<i>Hemerocallis fulva</i>	1	ikke vurdert
Doggrose	<i>Rosa glauca</i>	1	PH
Hagtorn	<i>Crataegus monogyna ssp. nordica</i>	1	ikke svartlistet
Honningknoppurt	<i>Centaurea montana</i>	3	HI
Humle	<i>Humulus lupulus</i>	1	ikke svartlistet
Korsved	<i>Viburnus opulus</i>	1	ikke svartlistet
Platanlønn	<i>Acer pseudoplatanus</i>	1	SE
Rødhyll	<i>Sambucus racemosa</i>	1	HI
Sibiriris	<i>Iris sibirica</i>	3	PH
Sibirkornell	<i>Swida alba</i>	1	HI
Skogskjegg	<i>Aruncus dioicus</i>	1	HI
Snøbær	<i>Symphoricarpos albus</i>	1	PH
Solbær	<i>Ribes nigrum</i>	1	ikke svartlistet
Spirea sp.	<i>Spirea sp.</i>	3	ikke svartlistet
Strandrør	<i>Phalaris arundinacea</i>	2	ikke svartlistet
Tusenstråle	<i>Telekia speciosa</i>	2	PH

Tabell 3. Artsliste for Strompdalsgården. Arter observert ved befarng 9. juli 2012. Fremmede arter er listet i Tabell 2.

Norsk navn	Latinsk navn	Norsk navn	Latinsk navn
Dunbjørk	<i>Betula pubescens</i>	Myrmjølke	<i>Epilobium palustre</i>
Engfrytle	<i>Luzula multiflora</i> ssp. <i>multiflora</i>	Ormetelg	<i>Dryopteris filix-mas</i>
Engkvein	<i>Agrostis capillaris</i>	Rapp sp.	<i>Poaceae</i> sp.
Engreverumpe	<i>Alopecurus pratensis</i>	Ryllik	<i>Achillea millefolium</i>
Engsnelle	<i>Equisetum pratense</i>	Rødsvingel	<i>Festuca rubra</i>
Engsoleie	<i>Ranunculus acris</i>	Setergråurt	<i>Gnaphalium norvegicum</i>
Engssyre	<i>Rumex acetosa</i>	Skogrørkvein	<i>Calamagrostis purpurea</i>
Firblad	<i>Paris quadrifolia</i>	Skogstjerne	<i>Trientalis europæa</i>
Fjellfiol	<i>Viola biflora</i>	Skogstorkenebb	<i>Geanium sylvaticum</i>
Fugletelg	<i>Gymnocarpium dryopteris</i>	Skrubbær	<i>Cornus suecica</i>
Fuglevikke	<i>Vicia cracca</i>	Sløke	<i>Angelica sylvestris</i>
Geitrams	<i>Chamerion angustifolium</i>	Slåttestarr	<i>Carex nigra</i>
Gulaks	<i>Anthoxanthum odoratum</i>	Smyle	<i>Avenella flexuosa</i>
Gullris	<i>Solidago virgaurea</i>	Småengkall	<i>Rhinanthus minor</i>
Hvitbladtistel	<i>Cirsium heterophyllum</i>	Stormarimjelle	<i>Melampyrum pratense</i>
Hvitveis	<i>Anemone nemorosa</i>	Sumphaukeskjegg	<i>Crepis paludosa</i>
Krushøymole	<i>Rumex crispus</i>	Sølvbunke	<i>Deschampsia caespitosa</i>
Mjødurt	<i>Filipendula ulmaria</i>	Tepperot	<i>Potentilla erecta</i>
Myrmaure	<i>Galium palustre</i>	Trådsiv	<i>Juncus filiformis</i>



Figur 3. Ortofoto med oversikt over vegetasjonstypene ved Strompdalsgården. Det grønne området er klassifisert med samme vegetasjonstype, men viser noe variasjon i felthøyde, artssammensetning og fremmede art-innslag (5,4 daa). Det lilla området utgjøres av et tett bringebærbestand (0,2 daa). I det blåe området dominerer forskjellige fremmede arter, rester fra Strompdals botaniske hage (1,3 daa).



Bilde 5. Den nordvestlige delen av området utgjøres av vegetasjonstypen «frisk fattigeng, engkvein-rødsvingel-gulaks-eng» (G4a). Her dominerer engsyre sammen med sølvbunke, trådsiv og noe engkvein, gulaks, hvitbladtistel og skogstorkenebb. Bunnsjiktet er godt utviklet, men med ganske få og lite kravfulle arter. Unntak er for eksempel småengkall, en art som ofte går sterkt tilbake etter opphør i drift. (Foto: M.S. Kvalvik.)



Bilde 6. I sørvest er det samme vegetasjonstype (G4a) med omtrent samme artssammensetning som i nordvest (se Bilde 5). Et iøynefallende unntak er at her står bringebærbukser spredt over en stor del av arealet. (Foto: M.S. Kvalvik.)



Bilde 7. Rett nord for huset står bringebærbuskene tett. Vegetasjonstypen er klassifisert som «ugrasvegetasjon på dyrket mark, åkerkanter og overganger mot eng, veg og skog» (I4c). (Foto: M.S. Kvalvik)



Bilde 8. Spirea er ikke nevnt i Norsk Svarteliste, men de fleste arter i Spireaslekten spres med rikelige rotskudd. Et tydelig eksempel ses i bakgrunnen, med det tette spireabestand som vokser rett bak Strompdals gamle hus, og hindrer alle andre arter til å spire. I forgrunnen vokser sibirkornell, vurdert som H1, høy risiko på Norsk Svarteliste (Foto: M.S. Kvalvik)



Bilde 9. Balsampoppelbestand (og dunbjørk) i spredning. Bilde er tatt rett øst for huset. (Foto: M.S. Kvalvik)



Bilde 10. Sibiriris holder på å spre seg inn i skogen. (Foto: M.S. Kvalvik)

## 5. Diskusjon

---

Målet med prosjektet var å avklare om det fortsatt finnes botaniske verdier knyttet til kulturmarkene ved fjellgårdene. Markene ved fjellgården i Skjørlegda og Strompdalsgården har ikke blitt slått og/eller beitet på mange år. Begge er likevel fortsatt åpne områder med større eller mindre spor fra den tiden da områdene ble holdt i hevd på tradisjonell måte.

Definisjonen på naturtypen slåttemark kan leses i nasjonal handlingsplan for slåttemark (Direktoratet for naturforvaltning 2009):

*«Slåttemarker er arealer som blir regelmessig slått. De er ofte overflateryddet, men ikke oppdyrket og tilsådd i seinere tid, og ikke gjødslet på moderne vis. De blir slått seint i sesongen. Slåttemarkene blir eller ble gjerne høstbeitet og kanskje også vårbeitet. De er urte- og grasdominert og oftest meget artsrike.[...]»*

Naturtypen for fjellgårdene er noe vanskelig å fastsette grunnet lengre tids brakklegging. I 2012 er det bare en del av fjellgården i Skjørlegda som blir slått og kan defineres som slåttemark. Det er imidlertid sannsynlig at den største delen av Strompdalsgården også ble slått i sin tid som en del av gårdsdriften. Ved oppstart av restaureringsstiltak og etterfølgende slått ved Strompdalsgården kan naturtypen også her defineres som slåttemark.

I det nordlige området i Skjørlegda vokser et antall orkidéarter og andre tradisjonelle slåttemarksarter. Disse hadde nok ikke kunnet spire hvis ikke Vefsn landbruksskole hadde slått området de siste ti årene. Fortsatt slått vil her kunne favorisere tradisjonelle og kravfulle slåttemarksarter og på sikt fremme en fortsatt endring i artsammansetningen med mindre gjengroingsarter. Slåttetidspunkt må imidlertid justeres for å ha en sjanse å få bukt med den sterke gjengroingen på enkelte plasser.

Slåttemarka ved Strompdalsgården er delvis til helt gjengrodd og av liten botanisk interesse. Det vokser imidlertid fortsatt noen mer lyskrevende, små arter i den nordlige delen av området, som småengkall, ryllik og gulaks. Strompdalsgården har ikke de samme gjengroingsarter med høgstauder som ved fjellgården i Skjørlegda. Her er i stedet spredningen av bringebærbusker og hageplantene en stor trussel. Uten ryddingstiltak vil disse sannsynligvis ta over helt, og også spre seg til tilgrensede arealer.

Det er mulig at det i likhet med Skjørleda fortsatt ligger igjen frø fra lyskrevende gras- og urter ved Strompdalsgården. Årlig slått her vil kunne favorisere disse tradisjonelle og/eller kravfulle slåttemarksarter og på sikt endre artsammansetningen. I gjengrodde områder er det likevel hensiktsmessig med restaureringsslått før tradisjonelle slåttetiltak settes i gang. Målet med

restaureringen er at det skal bli mulig å gjennomføre slått på tradisjonell måte. Den totale restaureringsperioden avhenger av slåttetidspunkt og hvor ofte slåttene skjer. For raskest å få tilbake en tradisjonell slåttemark er tidlig slått (før blomstring) å anbefale, og ofte et par ganger i løpet av sesongen. Dette svekker høyvoksende, næringskrevende arter, som for eksempel mjørdurt, sumphaukeskjegg og turt. De lavere lyskrevende, tradisjonelle slåttemarksartene får da mulighet til å spire. Fjerning av gresset fra slåttemarka rett etter slåttene gjør at avfallet ikke bidrar med en ekstra næringstilførsel i slåttemarka og at eventuelle frø fra disse arter ikke kan spre seg. Muligheter og behov for restaureringsslått ved fjellgården i Skjørlegda bør også vurderes. Utbredelsen av hageplantene ved Strompdalsgården må imidlertid sannsynligvis begrenses med andre tiltak enn slått. Tiltakene avhenger av de enkelte artenes vekst- og spredningsmåte.

Botanisk sett er det generelt liten verdi i de gamle kulturmarkene, men skjøtsel er likevel viktig grunnet en stor kulturhistorisk verdi, og ikke minst fordi gårdene ligger i en av våre nasjonalparker. På fjellgårdene finnes rester av gamle hustuffer, brønner og fjøs. Rydding og slått vil gjøre at disse kommer frem i dagen. Inne i begge de gamle husene henger gamle bilder, tegninger og andre minner fra gamle dager på veggene. Man kan fortsatt få et godt bilde av hvordan det historiske bruket tok seg ut. Både i Skjørlegda og Strompdal er gjesteboken godt brukt og vitner om mange turgåere i nasjonalparken, både på dagstur og lengre turer. Ved den årlige Sjøbergmarsjen mellom Eiterådalen og Visten passerer fjellgården i Skjørlegda. I 2012 ble minnesmarsjen arrangert samtidig som befaringen fant sted 4. august. Mange slitne turgåere fra Visten tok en pause i det gamle huset, som er holdt i god stand med både koke- og overnattingsmuligheter. Dette gjelder for Strompdalsgården også. En slåttemark (og botanisk hage) i god hevd i disse områdene vil fungere som et utstillingsvindu og undervisningsarena. Potensialet for undervisning i forhold til både økologiske, historiske og kulturelle emner er stort. Dette arbeid er godt i gang i forbindelse med skoleprosjektet ved fjellgården i Skjørlegda, og vi ønsker nasjonalparkstyret lykke til med den fremtidige skjøtselen på begge fjellgårdene.



## 6. Referanser

---

Direktoratet for naturforvaltning. (2009). Handlingsplan for slåttemark. . *DN rapport 2009-6*.

Fremstad, E. (1997). Vegetasjonstyper i Norge. - *NINA temahefte 12: 279*.

Gederaas, L., Moen, T. L., Skjelseth, S. & Larsen, L.-K. r. (2012). Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012. Artsdatabanken, Trondheim.

Heggland, A., Gaarder, G., Hofton, T. H. & Blindheim, T. (2004). Kartlegging av biologisk mangfold i utredningsområdet for vern Lomsdal-Visten, Nordland. *Miljøfaglig Utredning Rapport 2004-3: 104*.

Kålås, J. A., Viken, Å., Henriksen, S. & Skjelseth, S. r. (2010). Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.

Puschmann, O. & Flemsæter, F. (2004). Kartlegging av landskap i forbindelse med bruks- og verneplan for Lomsdal-Visten området - en oppfølging av St.meld. nr. 62 (1992-1993): ny landsplan for nasjonalparker og større verneområder i Norge. *NIJOS Rapport 18/2004: 92*.